

Úvod do věcných SJ

Předmět: Selekční jazyky

27. 9. 2013

Přednášející: Mgr. Silvie Kořínková Presová
<http://kisk.phil.muni.cz/mgr-silvie-korinkova-presova-dis>

Termíny a témata přednášek

Místo a čas konání: učebna C14, 9.10 - 10.45

20. 9. kom.+prez. **Úvod do problematiky selekčních jazyků**

27. 9. Úvod do problematiky selekčních jazyků

4. 10. Úvod do problematiky selekčních jazyků

11. 10. kom.+prez. **Systematické selekční jazyky**

18. 10. Mezinárodní desetinné třídění

25. 10. Cvičení

1. 11. kom.+prez. **Předmětové selekční jazyky**

8. 11. Soubor věcných autorit

15. 11. Cvičení

Termíny a témata přednášek

22. 11. kom.+prez. **Indexování**

29. 11. Indexování

6. 12. Cvičení

13. 12. kom.+prez. **Věcné vyhledávání pomocí
selekčních jazyků**

Ukončení předmětu

- test
- splněné úkoly

Selekční jazyk

- **Selekční jazyk (SJ)** (výklad z TDKIV) - Umělý informační jazyk používaný k vyjádření identifikačních nebo obsahových selekčních údajů za účelem pořádní, ukládání a vyhledávání dokumentů.
- Doplnění (Kovář, 1984, s. 14) - Selekční jazyk - **Soustava znaků přirozeného, formalizovaného nebo umělého jazyka** vytvořená pro účely pořádní, ukládání, vyhledávání, popř. i distribuce jak dokumentů samých, tak záznamů o nich.

**Záznam v
katalogu
NK ČR**
(cit. 2008-16-4)

Hlavní záhlaví	● Minařík, Květoslav, 1908-1974
Název	● Drahokamy / Květoslav Minařík
Vydání	Vyd. 2.
Nakl. údaje	Praha : Canopus, 2004
Popis (rozsah)	2 sv. (319, 332 s.) ; 19 cm
Roky/Sv.	sv. 1-2
EXEMPLÁŘE	
ISBN	80-85202-15-8 (díl 1 : váz.) 80-85202-16-6 (díl 2 : váz.)
Edice	Drahokamy ; sv. 10, 11
Předmět. heslo	● Minařík, Květoslav, 1908-1974
Předmět. heslo	● duchovní cesta ● mystika ● jóga ● sebevýchova ● sebepoznání ● filozofie ducha ● mystici -- Česko -- 20. stol.
Forma a žánr	* pojednání * autobiografické vzpomínky
Skupina Konspektu	● 13 - Filozofie ducha ● 929 - Biografie
MDT	● 2-584.5 ● 2-587

Selekční jazyk

Identifikační SJ (výklad z TDKIV) - Selekční informační jazyk sloužící pro popis formálních charakteristik dokumentu používaný v bibliografickém popisu a jmenné katalogizaci.

Více viz Kovář, 1984, 9-18
např. jmenné autority NK
ČR, nakladatelské údaje

Věcný SJ (výklad z TDKIV) - Selekční jazyk používaný pro zpracování dokumentů pomocí věcných údajů s cílem umožnit vyhledávání dokumentů podle obsahu.

- ang. ekv. - indexing language, subject retrieval language

Příklady dalších výkladů věcného SJ

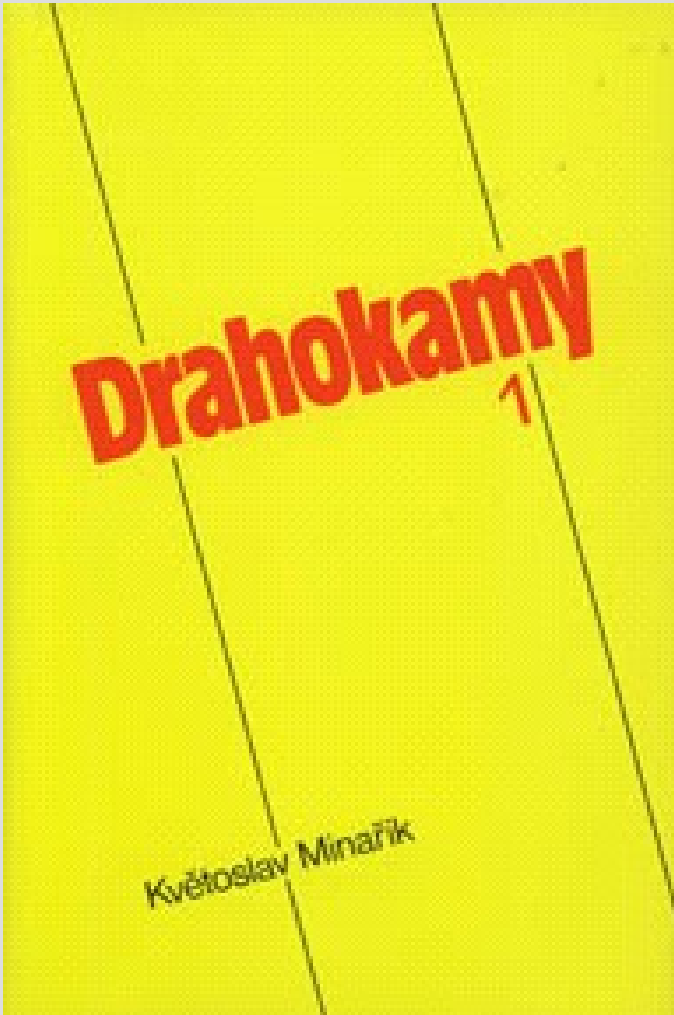
- An indexing language is a "language" used for subject classification or indexing of documents. (Not used about systems for descriptive cataloging or indexing). (Hjørland, 2006)
- Věcný SJ - **Selekční jazyk používaný při realizaci procesu věcného pořádaní informací jako jeho výrazový a vyjadřovací prostředek.** (Kovář, 1984, 15)
 - Věcné pořádaní vychází z obsahové analýzy, informace jsou při něm pořádaný podle obsahových údajů získaných inf. analýzou. (Kovář, 1984, s. 11)

Co nás bude zajímat?

- věcný selekční jazyk
! Zkráceně ho budeme nazývat pouze *selekční jazyk, SJ*.

ale nejen to

- též věcné pořádaní informací

Pojednává kniha
s tímto názvem o
problematice, která
nás zajímá?

Hledáme knihu o
drahokamech (minerály,
které mají především krásný
vzhled a upoutávají nás
jiskřivou hrou barev,
čistotou, průhledností,
leskem, třpytem).

Záznam v katalogu AV ČR

(cit. 2008-16-4)

Úplné zobrazení záznamu

Zvolte formát: [Standardní Katalogizační záznam](#) [Citace](#) [Názvy polí MARC21](#) [Tagy MARC21](#)

Záznam 15 z 21

Hlavní záhlaví	• Minařík, Květoslav
Název	• Drahokamy 1 / Květoslav Minařík
Popis	286 s.
Vydání	1. vyd.
Naklad.údaje	• Praha : CANOPUS, 1993
OBJEDNEJTE SI:	Všechny jednotky
OBJEDNEJTE SI:	Orientální ústav
Edice	• Drahokamy ; Sv.2
ISBN	• 80-85202-20-4

**Záznam v
katalogu
NK ČR**
(cit. 2008-16-4)

Hlavní záhlaví	● Minařík, Květoslav, 1908-1974
Název	● Drahokamy / Květoslav Minařík
Vydání	Vyd. 2.
Nakl. údaje	Praha : Canopus, 2004
Popis (rozsah)	2 sv. (319, 332 s.) ; 19 cm
Roky/Sv.	sv. 1-2
EXEMPLÁŘE	
ISBN	80-85202-15-8 (díl 1 : váz.) 80-85202-16-6 (díl 2 : váz.)
Edice	Drahokamy ; sv. 10, 11
Předmět. heslo	● Minařík, Květoslav, 1908-1974
Předmět. heslo	● duchovní cesta ● mystika ● jóga ● sebevýchova ● sebepoznání ● filozofie ducha ● mystici -- Česko -- 20. stol.
Forma a žánr	* pojednání * autobiografické vzpomínky
Skupina Konspektu	● 13 - Filozofie ducha ● 929 - Biografie
MDT	● 2-584.5 ● 2-587

Záznam v katalogu AV ČR

(cit. 2008-16-4)

Úplné zobrazení záznamu

Zvolte formát: [Standardní Katalogizační záznam](#) [Citace](#) [Názvy polí MARC21](#) [Tagy MARC21](#)

Záznam 15 z 21

Hlavní záhlaví	• Minařík, Květoslav
Název	• Drahokamy 1 / Květoslav Minařík
Popis	286 s.
Vydání	1. vyd.
Naklad. údaje	• Praha : CANOPUS, 1993
OBJEDNEJTE SI:	Všechny jednotky
OBJEDNEJTE SI:	Orientální ústav
Edice	• Drahokamy ; Sv.2
ISBN	• 80-85202-20-4

↳ Nezjistíme, že jde o knihu s odlišnou tematikou. Záznam obsahuje pouze identifikační údaje.

Proč používat SJ - příklady

- **umožňuje kontrolovat synonyma a kvazisynonyma** (tím zvyšuje úplnost - vyhledání relevantních informací v databázi)

Hledáme dokument o neverbální komunikaci

nonverbální komunikace
mimoslovní komunikace
neverbální komunikace

Dotaz ve vyhledávači (např. Google):

nonverbální OR mimoslovní OR neverbální komunikace – zajištění úplnosti ve vyhledávači

Dotaz v systému používajícím SJ, např. v katalogu NK ČR:

nonverbální komunikace

- luxus/přepych, ergoterapie/terapie prací

umožňuje rozlišit homonyma, kvalifikátor v závorce (*tím zlepšuje přesnost - vyloučení irelevantních výsledků*)

např. **Soubor věcných autorit NK ČR (SVA):**
- *postmodernismus (literatura), postmodernismus (kultura)*
- *behaviorismus (politologie), behaviorismus (psychologie), behaviorismus (sociologie)*

Vyzkoušejte si vyhledat v předmětu
kult osobnosti x kult x náboženský kult

vyjadřuje termíny, které nejsou obsaženy v názvu

např. v katalogu NK ČR Hrdinové Pacifiku / Edwin P. Hoyt
SOD:

námořní letectvo -- Spojené státy americké -- 1939-1945

námořní letci -- Spojené státy americké -- 1939-1945

stíhací jednotky -- Spojené státy americké -- 1939-1945

letecké operace -- Spojené státy americké -- 1939-1945

druhá světová válka, 1939-1945 -- Tichý oceán

Příklady možností uplatnění SJ

- **tematický rozcestník**

<http://www.jib.cz/>

- **Katalogy**

→ **NCSU** <http://www.lib.ncsu.edu/catalog/>

→ **Beth** <http://knihovna.phil.muni.cz/katalog>

- **komerční databáze**, např. ProQuest Central, LISTA

<http://ezdroje.muni.cz/>

- **kategorizační schémata v předmětových katalogích, portálech** např.: <http://infomine.ucr.edu/>

- Ukázka webového indexu pro webové sídlo PeopleSoft.com (v současné době již nefunkční)

Ukázky věcných SJ různých typů

ČÍM ZAČÍT?

autoritou nejvyšší

Selekčními jazyky v katalogu Národní knihovny ČR (NK ČR)

NEBOLI

Jaké druhy selekčních jazyků používá při indexaci NK ČR ?

Selekční jazyky používané NK ČR

mystici - Česko - 20. stol.

duchovní cesta

PHNK

předmětový SJ

(předmětová hesla Národní knihovny)

2-587-051

159.923.5

133.2

(437.3)

(0:82-94)

MDT

systematický SJ

(Mezinárodní desetinné třídění)

- Ukázka slovníků PHNK a MDT (soubor pdf
Srovnání PSJ a SSJ)

133 - Okultismus

skupina Konspektu

hybridní SJ

blížící se k SSJ

1 Filozofie. Psychologie

13 Filozofie ducha. Metafyzika duchovního života

133 Paranormální jevy. Okultní jevy. Faktor PSI

133 .2 Nadsmyslový, nadpřirozený zážitek. Iniclace. Duchovní výcvik. Cesta poznání.

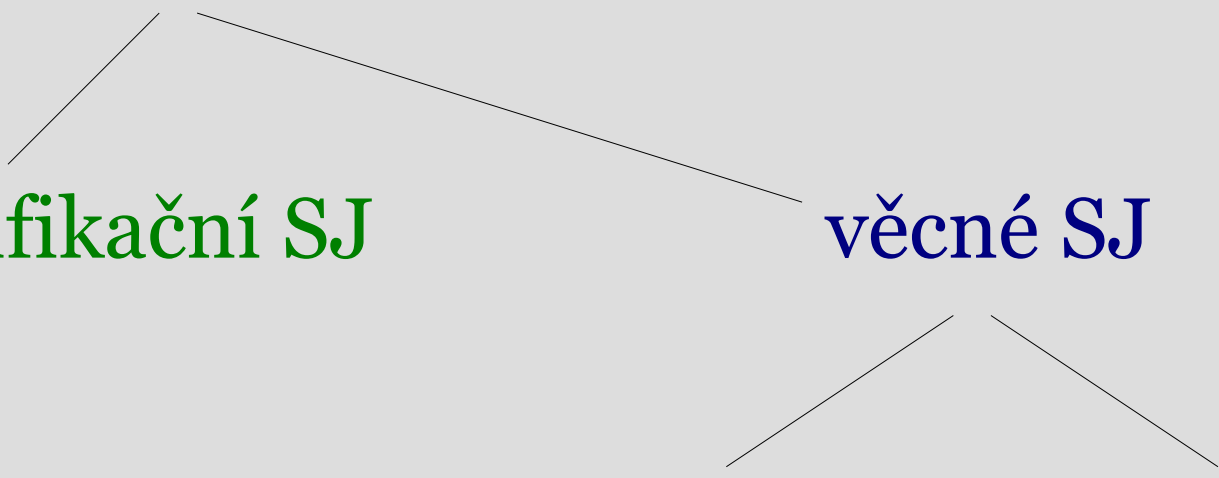
Selekční jazyky

identifikační SJ

věcné SJ

systematické SJ

předmětové SJ

Seznamy různých druhů SJ

- **Taxonomy Warehouse**

<http://www.taxonomywarehouse.com/>

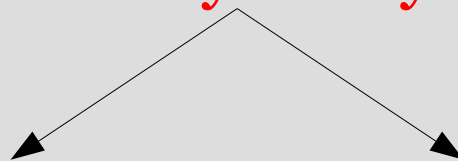
- **Beyond Bookmarks**

<http://www.public.iastate.edu/~CYBERSTACKS/CTW.htm>

Věcné pořádání informací

- **Věcný SJ** je nástrojem procesu **věcného pořádání informací**, je jeho výrazový a vyjadřovací prostředek.
- **Věcné pořádání informací** (termín z TDKIV) ekv věcný popis, věcné zpracování, věcné zpracování informací, angl. ekv subject control

Specifický proces pořádání informací, při kterém jsou **informace získané obsahovou analýzou dokumentu vyjádřeny pořádacími znaky věcných selekčních jazyků.**

systematické poř. inf.

předmětové poř. inf.

Systematické pořádání informací

- Proces, při kterém jsou dokumenty, záznamy o nich nebo záznamy o jednotlivých informacích vřazovány na příslušné místo v rámci systematicky uspořádaného systému lidského poznání, kde se jejich postavení řídí v podstatě rodo-druhovými vztahy a slovní formulace obsahu dokumentu bývá většinou nahrazena znaky umělého jazyka (notacemi). (volně podle Kovář, 1984, s. 13)
- ekv třídění, klasifikace, systematické zpracování, systematická katalogizace
- vyjadřovacím prostředkem je systematický SJ

Předmětové pořádání informací

- Proces, při kterém slovně vyjádřený obsah, téma či předmět dokumentu, jeho částí nebo jednotlivých v něm obsažených informací je převáděn do jednu více, jindy méně normalizovaných a formalizovaných hesel (deskriptorů), která jsou ve slovnících uspořádána abecedně. (volně podle Kovář, 1984, s. 13)
- ekv. heslování, předmětové zpracování, indexace, někdy nevhodně předmětové třídění, předmětová klasifikace
- vyjadřovacím prostředkem je předmětový SJ

Účel věcného pořádní informací (Taylor, 2004, s. 242)

- Poskytnutí věcného přístupu k informačním objektům prostřednictvím vyhledávacího nástroje.
- Seskupení obsahově stejných nebo podobných informačních objektů.
- Logická lokace podobných informačních objektů.
- Šetří čas uživatele.

Oblast věcného pořádání informací a selekčních jazyků patří do širší problematiky pořádání informací a informačních jazyků (více viz Kovář, 1984, s. 9-18).

Pořádání informací

- ▶ v zahraničí problematika označující se jako **knowledge organization**, organization of knowledge, information organization, organization of information, organizing information
- ▶ **české** ekv **organizace znalostí**, organizace poznání pořádání znalostí

Pořádání informací

Pořádání informací (termín z TDKIV) ekv pořádání znalostí, termín anglicky **knowledge organization**

- Organizace a reprezentace zaznamenaných znalostí s cílem zajistit efektivní využívání údajů, informací a poznatků obsažených v informačních zdrojích.
- Pořádání informací zahrnuje vytváření organizovaných souborů identifikačních a obsahových informací získaných informační analýzou dokumentu podle předem stanoveného systému.
- Podle typu vstupních informací se vyčleňuje identifikační pořádání informací a věcné pořádání informací.

SJ v procesu reprezentace a vyhledávání informací (Chu, 2007)

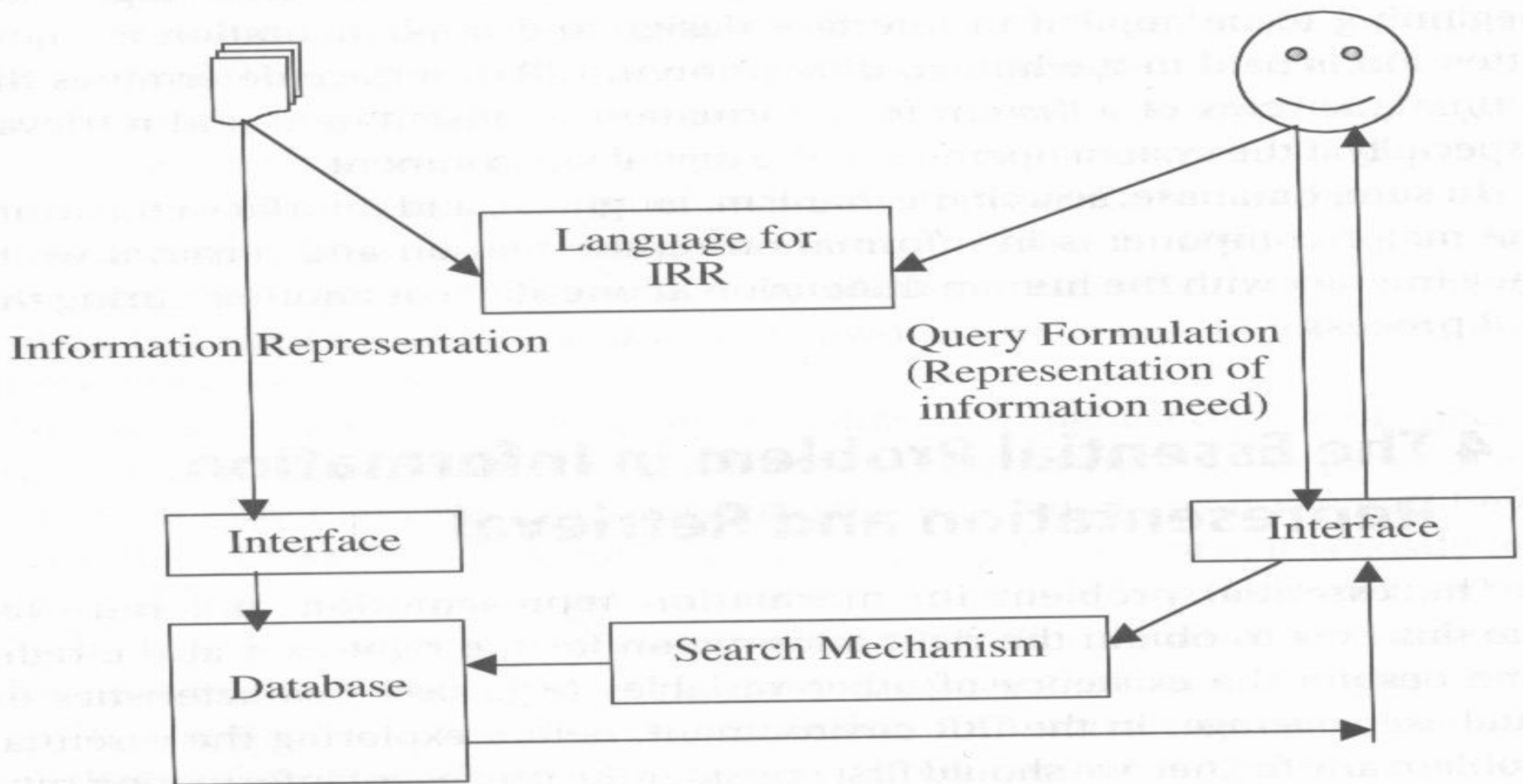

Figure 1.1 Process of Information Representation and Retrieval

SJ v procesu reprezentace a vyhledávání informací (Chu, 2007)

- Vedle přirozeného jazyka patří SJ mezi důležité složky tohoto procesu.
- Je výhodnější užít přirozený jazyk či SJ?
 - Obojí výhody i nevýhody (viz přednáška Věcné vyhledávání pomocí SJ).

Použitá a povinná literatura

- Beghtol, C. **Cataloging and Knowledge Organization**. Encyclopedia of Communication and Information. Ed. Jorge Reina Schement. Vol. 1. New York: Macmillan Reference USA, 2002. 117-122.
 - dostupné online ve studijních materiálech
- Pinkas, Otakar. 2002. *Zpracování informačních fondů*. Vyd. 1. V Praze : Vysoká škola ekonomická, 2002. Kap. 7 **Selekční jazyky**, s. 89-114.
 - dostupné v ÚK FF MU

Použitá a doporučená literatura

- Balíková, M. 2001 *Problematika věcného pořádní informací a jejich zpřístupnění*. *Národní knihovna*, 2001, roč. 12, č. 3, s. 175-186. Dostupné z WWW: <http://full.nkp.cz/nkkkr/NKKR0103/0103175.html>
- Hjørland, Birger. 2006. *Indexing language* [online]. Last edited: 19-10-2006 [cit. 2009-09-29]. Dostupné z WWW: http://www.db.dk/bh/lifeboat_ko/CONCEPTS/indexing_languages.htm
- dokument *Indexing language.mht* je součástí složky ve studijních materiálech
- Chu, Heting. 2007. *Information representation and retrieval in the digital age*. Medford : Information Today, 2007. 248 s.

Použitá a doporučená literatura

- Kovář, Blahoslav. 1984. *Věcné pořádání informací a selekční jazyky*. Praha : ÚVTEI, 1984. 1.1 Úvod do problematiky věcného pořádání informací a selekčních jazyků, s. 9-18.
- *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003. Dostupné z WWW: <http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>
- Schwarz, Josef. 2007. *Selekční jazyky 1 : Úvod do problematiky* [ppt]. Přednáška č. 2 (kombinované studium). 9.11.2007.
- Taylor, Arlene G. 2004. *The organization of information*. Westport : Libraries Unlimited , 2004. 417 s. ISBN 1-56308-976-9